

УДК 94(477):329.71 «1989/2010»

М.М. ЗЕРКАЛЬ

ІСТОРИЧНИЙ НАРИС ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТЬОГО КОНЦЕПТУ (ЗАГАЛЬНО-УКРАЇНСЬКІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ) В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ (1991 – 2012)

Зеркаль Микола Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін, Навчально-науковий інститут історії та права Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського

Досліджується освітній напрям у діяльності загальноукраїнських і регіональних національно – культурних товариств. Визначено роль у розвитку полікультурних традицій виховання, створення ефективних педагогіко-технологічних і методичних засобів навчання у початковій, середніх та вищих навчальних закладах України впродовж 1991 – 2012 – х років.

Ключові слова: освіта, етнос, освітній проект, навчальні заклади.

Зеркаль Н.Н. Исторический очерк трансформации образовательного концепта (общеевропейские и региональные программы) в деятельности национально-культурных обществ Украины (1991 - 2012)

Исследуется образовательное направление в деятельности общеукраинских и региональных национально - культурных обществ. Определена роль в развитии поликультурных традиций воспитания, создания эффективных педагогико-технологических и методических средств обучения в начальной, средних и высших учебных заведениях Украины на протяжении 1991 - 2012 годов.

Ключевые слова: образование, этнос, образовательный проект, учебные заведения.

Zerkal M.M. Historical overview of the educational transformation concept (ukrainian and regional programs) in the activities of the national cultural societies of Ukraine (1991 - 2012)

We study the educational direction in the activities of Ukrainian and regional national - cultural societies. Defined role in the development of multicultural traditions of education, the creation of effective pedagogy - technological and methodological tools for teaching in primary, secondary and higher educational establishments of Ukraine for 1991 - 2012 period.

Keywords: education, ethnicity, educational projects, educational institutions.

Проголошення незалежності та суверенітету України в серпні 1991 р. прискорило процес формування громадських організацій, об'єднань етноменшин. В Україні полем найбільш інтенсивної і масової етнокультурної взаємодії виступали великі міста – Київ, Харків, Донецьк, Дніпропетровськ, Львів, Одеса, а також регіони з яскраво вираженим багатонаціональним складом населення (Крим, Закарпаття, Чернівецька область) [12, с. 22]. Процес організаційного оформлення національно-культурних товариств розпочався в Україні наприкінці 1980-х років в умовах перебудови і гласності. Вони функціонували спочатку на базі українських товариств дружби і культурних зв'язків із закордонням, використовуючи їхні приміщення і кошти. Але на противагу таким офіційним товариствам, що перебували під контролем компартійних структур, почали засновуватися альтернативні об'єднання, на чолі яких стали представники творчої інтелігенції, учасники правозахисного руху, окремі дисиденти і навіть господарники. Ареною етнополітичних рухів та національно-культурних товариств стали, насамперед, міста Київ, Львів, Донецьк, Одеса, Дніпропетровськ, Ужгород, Сімферополь. Перші такі утворення (польське, єврейське, караїмське) за сприяння демократичних сил виникли у Львові – місті, яке багатьма вважалося осередником українського націоналізму. Головною метою створюваних об'єднань було: розвиток гармонійних міжетнічних відносин, згуртування пред-

ставників національних меншин навколо спільних етнічних інтересів, національна ідентифікація на основі рідної мови, історичної пам'яті, традицій і культури [1, с. 527].

На сьогоднішній день ця важлива проблематика в Україні перебуває на стадії початкового висвітлення. Мета і завдання даної розвідки полягають у показі, узагальненні проблем освіти, пов'язаних із забезпеченням етномовної орієнтації учнів загальноосвітніх шкіл. Деякі аспекти цієї проблеми одержали фрагментарне висвітлення в роботах В. Наулка, Я. Калакури, О. Курінного, М. Панчука, В. Котигоренка, Д. Табачника, Г. Москаля, В. Вороніна, Р. Чілачави, Т. Пилипенко. Вони здебільшого присвячені етнологічній структурі українського суспільства, сучасному стану етноменшин, освітній політиці держави, особливостям процесів етнічного відродження. Особливе значення мала розробка українськими вченими концептуальних підходів до аналізу в цілому етнокультури як саморегульованої системи, сфери реалізації людських цінностей, теорії етносу тощо. Водночас проблеми етномовної відповідності громадян України, процедури оновлення і вдосконалення змісту освіти діяльність громадських формувань по організації вивчення мов потребували спеціального комплексного вивчення, системного та критичного аналізу.

Кількість національно-культурних організацій особливо швидко зростала на початку 1990-х років.

Якщо восени 1990 р. в Україні нараховувалося 84 таких об'єднання, то наприкінці 1994 р. їх було вже 237. У 2003 р., за даними Державного комітету України у справах національностей та міграції, діяло вже понад 785 громадських організацій національних меншин, 32 з яких є загальнодержавними, решта – регіональними [5].

Становлення національно-культурних товариств відбувалося в кілька етапів. Перший етап проходив у 1990 – 1993 рр. і характеризувався слабкістю допомоги з боку місцевих органів влади. Крім того, створювалась незначна їх кількість. В Одеській області протягом цього часу одним з перших етнічно-культурних товариств став грецький національний клуб «Елада», створений 5 вересня 1988р. за ініціативи А.Папуніди. Завдяки прогресивно налаштованій інтелігенції, яка виступала за відродження та розвиток культури, традицій, звичаїв і національної самосвідомості свого народу, було створено ще три обласних товариства: вірменської культури, болгарське товариство, Одеське ім. А.Міцкевича відділення Спілки поляків в Україні. У листопаді 1991 р. виникла Всеукраїнська Асоціація корейців України, статутним завданням якої було сприяння мирному об'єднанню півночі та півдня Корейського півострова, консолідації всієї нації, у тому числі корейців, котрі мешкають в Одеському регіоні. У 1992 р., завдяки плідній роботі робочих рад області з питань розвитку та збереження культурної спадщини національних меншин, виникають грузинське національно-культурне товариство «Сакартвело» та обласне німецьке національно-культурне товариство «Відергербурт». Наступний рік ознаменувався створенням найбільшої кількості національно-культурних товариств, серед яких: обласне осетинське земляцтво «Алан», обласний азербайджанський культурний центр «До-слуг», Асоціація болгарських національно-культурних товариств та організацій України, обласне дагестанське земляцтво «Дагестан», Всеукраїнська національно-культурна молдавська Асоціація «Лучаферул». В подальшому, щорічно, виникло ще вісім товариств: міське чеське товариство «Чеська бесіда», міська організація «В'єтнамське земляцтво», Асоціація Ромів м.Ізмаїл та Ізмаїльського району, обласна община греків «Відродження», Товариство культури «В'єтнам», обласне відділення товариства дружби «Україна – Південно-Африканська республіка», регіональне єврейське просвітнє об'єднання, Асоціація «Україна – Ізраїль» [13].

З проголошенням незалежності України, було створено понад 400 етнічних товариств, які мали всеукраїнський, місцевий та міжнародний статус. [15] Основними видами цих організацій були товариства, спілки, громади. Їх органами були ради, загальні збори, правління. Статуту і програми товариств визначали їх як культурні, просвітницькі, соціальні, економічні та інші. Важливою формою самоорганізації товариств та об'єднань етносів України було створення та діяльність на добровільних засадах асоціацій та федерацій національно-культурних і культурно-просвітницьких об'єднань. За сферами діяльності товариства й об'єднання поділялися за функціями: політичними, соціаль-

ними, культурними, мовними, інформаційними, науковими та інші. За способами діяльності розрізнялися: координаційні, охоронні, захисні, організаційні, забезпечення розвитку тощо.

У 2000-і роки в Україні вже працювало близько 400 організацій етнотеншин: 29 із всеукраїнським статусом, інші – регіональні і місцеві. Представники 38 етносів мали свої організації [4,с. 60]. На базі деяких організацій виникали асоціації. Наприклад «Асоціація єврейських організацій і общин», «Асоціація болгарських національно-культурних товариств та організацій», «Асоціація національно-культурних товариств України» тощо. Законодавча база діяльності організацій меншин визначалася Законом України «Про асоціації громадян» та Законом України «Про національні меншини в Україні».

Головним мотивом діяльності організацій етноменшин було забезпечення потреб етнокультурного розвитку меншин і толерантної взаємодії між усіма компонентами етнонаціональної структури українського суспільства, формування громадської думки щодо шляхів етнонаціонального розвитку України, пошуки можливостей впливу на прийняття рішень органами законодавчої і виконавчої влади. Ці цілі організацій намагалися досягати через щоденну організаційну діяльність (збори асоціацій, контакти з представниками виконавчої влади), а також через проведення конгресів, конференцій, семінарів, круглих столів, привертаючи увагу офіційних осіб і громадської думки до статусу меншин, а також через резолюції, в яких пропонувалися шляхи вирішення їхніх соціальних, етнокультурних і правових проблем. Що стосується сфери освіти, то впродовж 2002 – 2005 рр. виділялися кілька таких заходів: всеукраїнські конференції і семінари на тему «Сучасна українська школа в поліетнічному регіоні», «Освіта і мова національних меншин України в контексті Гаагських і Ословських рекомендацій», «Освіта національних меншин в Україні», «Освітні права національних меншин». Рішення конференцій бралися до уваги під час прийняття рішень Міністерством освіти та науки України.

Асоціація єврейських організацій і громад України об'єднувала 205 організацій із 80 міст України, зокрема 47 релігійних, 17 молодіжних організацій, 16 міських громад, 22 освітні структури, 4 редакції газет, 85 культурних організацій, 2 самостійні єврейські бібліотеки, 2 єврейські жіночі організації, 4 асоціації в'язнів гетто та концтаборів, 2 «Ігуд Амоніт», 3 міські фонди допомоги євреям, 3 спортивні єврейські організації «Маккабі», 5 асоційованих організацій.

Національно-культурні товариства м. Києва використовували окремі приміщення для своєї діяльності: Конгрес азербайджанців України, Всеукраїнський Єврейський Конгрес, Всеукраїнська громадська організація «Руська рада України», Спілка вірмен України, Асоціація Єврейських громадських організацій України, Всеукраїнський центр тюркомовних та східних народів. Такі товариства як громадська організація «Об'єднана Єврейська община України», Єврейське культурно-

просвітницьке товариство ім. Шолом-Алейхема, Єврейський фонд України, Київське відділення Федерації польських організацій України, Київське товариство російської культури, «Русь», Асоціація курдських громадських організацій «Мідія» використовували власні приміщення чи приміщення, надані комерційними структурами, що підтримували діяльність товариств.

Ряд національних товариств використовували приміщення, що знаходилися в комунальній власності Києва чи районів столиці. До них належать: Єврейська рада України, громадська організація «Форумо Ромен Українатар», Всеукраїнська громадська організація «Товариство єврейської культури України», Київське товариство угорців, Демократична Спілка угорців України, Київський центр німецької культури «Відерштраль», Спілка поляків України, Спілка поляків м. Києва.

Деякі товариства свої офіси розміщували в приміщеннях бібліотек. Це, зокрема, Київське товариство татар «Ільдаш», Всеукраїнський татарський культурний центр «Туган Тел», Київське культурно-освітнє польське товариство ім. А.Міцкевича.

Національно-культурні товариства часто відчували ущемленість прав, зокрема в плані матеріальної державної підтримки. Місцеві органи влади, часто порушуючи ст.16 Закону України «Про національні меншини в Україні», ст. 10 Рамкової Конвенції Ради Європи про захист національних меншин, п.3 ст. 119 Конституції України, припиняли фінансування програм національно-культурного розвитку.

Проте низка проблем, пов'язаних з діяльністю національно-культурних товариств і громад, не знаходила свого вирішення. Найбільш гострим питанням залишалася проблема надання їм будинків і споруд, що знаходилися в державній і комунальній власності, в безкоштовне користування чи на пільгових умовах для проведення освітніх, науково-просвітницьких та інших заходів, а також установа мінімального розміру плати за оренду державного і комунального майна.

На поч. 2003 р. в АР Крим з 27 національно-культурних товариств і громад 18 не мали приміщень для роботи, 7 організацій орендували приміщення не на пільгових умовах і тільки Асоціація єврейських товариств і громад, а також Кримське культурно-просвітнє товариство кримчаків мали власні приміщення. Не знаходило свого вирішення і питання створення в Сімферополі Будинку дружби народів [6, с. 73 - 74].

Другою групою причин, які ускладнювали меншинам реалізацію їхніх освітніх прав, був низький професійний рівень деяких органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, що проявлявся у багаторічному адміністративному зволіканні та бездіяльності. Слід зазначити, що українська держава успадкувала неефективний апарат державного управління, реформувати який виявилось досить складно.

У більшості національно-культурних товариств не було приміщень для проведення освітніх заходів. Не було і фінансових можливостей їх орендувати. Тому постійними ставали вимоги

щодо створення повноцінних освітніх центрів у обласних містах або повернення майна, яке колись їм належало. Зокрема, з 1992 р. органи місцевого самоврядування Дрогобича не могли задовольняти прохання польського товариства про створення нормальних умов діяльності (не допомогло навіть особисте клопотання Президента Республіки Польща О.Квасневського). Меншини Харкова з 1994 р. вели переговори з місцевою владою про передачу їм будинку культури електромеханічного заводу (для цього необхідно змінити форму власності підприємства – з державної на комунальну). Не виконувалося доручення Президента України від 22 листопада 1995 р. про виділення приміщення для створення культурного центру в Києві. Не відбулося запланованого відкриття у першому кварталі 1998 р. німецького освітньо-культурного центру у Львові. Окремі культурно-освітні центри прагнули мати білоруси, поляки, інші меншини Херсонської області. Процес перетворення республіканського культурно-освітнього центру «Дружба» в Центр національних культур, про що Міністерство культури України ще 14 листопада 1991 р. повідомляло парламент, не завершився і в 2000 р. На початку 1990-х років у Харкові був заборонений набір в єврейську школу, ухвалено рішення не розміщувати її в навчальних закладах міста, а станом на 1999 р. діяла лише одна єврейська школа на 50 тис. єврейських мешканців міста. Болградська гімназія в Одеській області формально відновила свою діяльність у 1993 р. як навчальний заклад з болгарською мовою навчання. Однак лише в липні 2000 р. на урядових переговорах у Софії, перед відльотом української делегації, був підписаний Протокол між Міністерством освіти України і Міністерством освіти і науки Республіки Болгарія про цю гімназію. Неодноразові пропозиції від національно-культурного товариства «Чеська бесіда» до НАН України створити у Львові Слов'янський інститут, який би досліджував українсько-слов'янські відносини, залишилися без позитивної відповіді [10, с. 420 - 421].

У 2003 р. на Вінниччині приміщення було забезпечено 20 національно-культурних товариств. Передано у власність приміщення 5-ти товариствам, в оренду – 8-ми товариствам, безоплатне користування 7 товариствам. Рішенням Вінницького міськвиконкому в оренду на пільгових умовах було передано приміщення площею 70 кв. м для розміщення «Польського дому». Рішенням Хмельницької міськради було виділено приміщення для культурно-просвітницької Спілки поляків [6, с 78].

У 2000-і роки в багатьох областях України намітились позитивні тенденції у наданні приміщень для національно-культурних товариств. Були забезпечені приміщеннями 321 громадське об'єднання. З них передані: на правах повної оренди – 125 приміщень, на умовах пільгової оренди – 79, у власність – 60, в безоплатне користування – 53, у комунальну власність – 4 [7, с. 166].

Основним джерелом фінансування об'єднань етносів були членські внески, спонсорська допомога, добровільні пожертви, кошти іноземних фондів.

В 1990-і роки фінансування національно-куль-

турних товариств здійснювалося в рамках програм розвитку культури. В 2000-і роки надходження розширювалися за рахунок видатків державного і обласних бюджетів, спонсорських коштів тощо [10, с. 407]. В 2003 р. з Вінницького обласного та місцевих бюджетів на потреби національно-культурних товариств було виділено та використано 30 тис. грн. [6, с. 79].

Договір, укладений у 1998 р. між варшавською організацією «Польська співдружність» і місцевими органами влади Мостиська про ремонт і добудову українсько-польської середньої школи №2 (відкрита у 1996 р.), був визнаний Львівською облдержадміністрацією таким, що суперечив українському законодавству. В результаті польська громада Мостиського району змушена була продовжувати практику щорічного ремонту школи власними коштами [10, с. 422].

У 2003 р. з 1067 національно-культурних товариств забезпечені приміщеннями були лише 327 або третина [14].

Забезпеченість освітніх прав і інтересів етноменшин значною мірою залежала від участі їх представників у роботі органів державної влади і управління різного рівня. В складі Верховної Ради України етноси мали своє представництво. Крім того, серед комітетів парламенту постійно працював спеціалізований комітет, до компетенції якого входили проблеми етноменшин і міжнаціональних відносин.

На рівні місцевих органів представництво етносів було меншим. У більшості регіонів України загальна питома вага представників етнопільнот в місцевих радах поступалася їх загальному числу у складі населення. У 2002 р. серед депутатів місцевих рад Полтавської області представники етноменшин склали лише 18%, Тернопільської – 0,3%, Закарпатської області – 14% [12, с. 94].

Культурно-освітні центри товариств працювали на основі Типового положення, розробленого і затвердженого 6 жовтня 2004 р. Міністерством освіти і науки України та Державного комітету України у справах національностей та міграції. Цей документ відповідав статтям 1 і 12 Закону України «Про позашкільну освіту», статті 4 Закону України «Про загальну середню освіту», статті 6 Закону України «Про національні меншини в Україні», постанові Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. №433 «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад» та ставив за мету якнайповнішого задоволення потреб етнічних меншин в Україні в галузі навчання, виховання, загальнокультурної підготовки. За ним культурно-освітній центр етноменшин визначався як позашкільний навчальний заклад, що сприяв задоволенню культурно-освітніх потреб етносів. Центри займалися: вихованням громадянина України; вивченням рідної мови, літератури, історії, географії, народознавства, писемної творчості; ознайомлювали з культурною спадщиною, національними традиціями, звичаями, культурою та побутом свого народу; вихованням патріотизму і любові до України, повагу до народних звичаїв, традицій, етнона-

ціональних цінностей націй і народів. Навчально-виховний процес у центрі мав світський характер. Заняття проводилися, як правило, два рази на тиждень або відповідно до потреб і запитів учнів, слухачів. Тривалість одного заняття з урахуванням віку учнів (слухачів) – до 45 хвилин. Зарахування вихованців, учнів і слухачів проводилися без обмеження їх віку на добровільних засадах згідно з особистою заявою. Наповнюваність класів (груп) встановлювалася засновником, але не мала перевищувати 20 учнів (слухачів). Випускникам центрів видавалися відповідні документи, передбачені для позашкільних навчальних закладів.

Центри відкривалися при громадських об'єднаннях національних меншин, позашкільних, загальноосвітніх, дошкільних, професійно-технічних навчальних закладах різних типів і форм власності за наявності двох й більше різновікових класів, входили до складу навчально-виховних комплексів, навчально-виховних об'єднань з дошкільними, загальноосвітніми та іншими навчальними закладами.

Навчально-виховний процес Центри здійснювали за навчальними планами та програмами на засадах педагогічно обґрунтованого вибору засобів і методів навчання та виховання учнів.

Діяли за навчальним планом, який розроблявся керівником Центру та навчальними програмами, розробленими педагогічними (науковими) працівниками і затвердженими Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, міських державних адміністрацій.

Зміст освіти Центру передбачав наявність наступних компонентів: рідна мова та література як невід'ємні складові національної культури; історія рідного краю; історія держави та права.

Центри проводили міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брали участь у міжнародних заходах, уклали угоди про співробітництво, встановлювали прямі зв'язки з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у встановленому законодавством порядку [11].

У другій половині 1990-х років активізувався процес створення регіональних організацій, що координували діяльність національно-культурних товариств у різних сферах суспільного життя, в тому числі і галузі освіти. Якщо спочатку цей процес розвивався, як правило, під егідою обласних державних адміністрацій, то потім він набирав форму громадської самоорганізації. Саме на таких засадах створились Конфедерація національних товариств Західної України, Асоціація національно-культурних товариств Харківської області. В 1999 р. остання трансформувалася у всеукраїнську організацію – Асоціацію національно-культурних товариств України.

Культурно-освітні товариства обласного значення виникали по мірі розгортання суспільної активності етносів. Польське культурно-освітнє товариство ім. Юліана Люблінського у Новгород-

Волинському на Житомирщині стало другим за чисельністю зареєстрованих у 1990 р. подібних структур. В 1994 р. у с. Сусли Новоград-Волинського району було наступним товариством, що ставило завдання відродження освіти поляків. У 1995 р. постало незалежне освітнє товариство у Баранівці. В 2000 р. було зареєстровано культурно-освітню спілку поляків ім. В.Реймонта у Владимир-Волинському, товариство вчителів-полоністів як відділення Спілки польських учителів України.

Національно-культурні товариства виникали з потреби самоорганізації громад для задоволення своїх інтересів через проведення безпосередніх дій (відбір молоді для направлення на навчання за кордон) і через відстоювання інтересів громади в державних структурах (наприклад, впровадження вивчення мови в школах). Головним чинником виникнення організації було недостатнє задоволення потреб громад з боку держави, хоча певною мірою на їх виникнення впливали також зовнішні чинники, до яких можна віднести діяльність Консульства у Києві і неурядових організацій, що підтримували активність національно-культурних товариств за кордоном. Польські товариства підтримувало Товариство «Спільнота польська», Фонд «Допомога полякам на Сході», Фонд «Земляки – землякам», Фонд «Semper Polonia» та ін.

На кінець 2003 р. національно-культурні товариства Волинської області з обласним статусом, зокрема польської культури ім. Сви Фелінської, Товариство єврейської культури та товариство чехів «Матіце Волинська» були забезпечені пристойними приміщеннями. Не мали приміщень дві громадські організації ромів і волинське відділення «Конгресу азербайджанців України». Решта орендували приміщення на загальних підставах.

Початок 2000-х років відзначався періодом стабілізації діяльності національно-культурних товариств. В Одеській області були відкриті: Румелійське національно-культурне товариство «Малій Буялик», земляцтво «Чже-Цзян», Китайське земляцтво, міське чеське товариство «Чеська родина», громадське об'єднання «Німецька молодь в Одеському регіоні», болгарський культурно-просвітницький клуб «Огнище», обласна спілка болгарської молоді, обласна об'єднана єврейська громада, обласна регіональна організація Конгресу азербайджанців України, обласна китайська громада, національно-культурне об'єднання «Афганська община».

За 2002 – 2003 рр. було зареєстровано ще 13 організацій: Товариство польської культури «Полонія», асоціація африканських біженців, обласне товариство «Україна-Індія», обласне товариство ромської культури «Романі збора», центр німецької культури «Центр зустрічей», Російська рада Одеської області, Громадська організація «Общинний дім єврейських знань «Морія», обласна громадська організація «Культурний фонд ім. Христо Ботева», обласна громадська організація сприяння дружбі індійського та українського народів «Четак», обласне товариство голландсько-української дружби, Білгород-Дністровське молдавське культурно-освітнє товариство, Південноукраїн-

ське товариство національної курдської історії та культури, обласна громадська організація «Союз Греківка» [8, с. 146].

У 1998 – 1999 рр. процес створення національно-культурних товариств активізувався. Лише в Одеській області було створено близько десятка товариств, серед яких: Товариство татарської та башкирської культур Одеської області, Всеукраїнська національно-культурна молдавська асоціація, обласне гагаузьке національно-культурне товариство «Бірлік», обласний ромський конгрес «Бахтало дром», Асоціація Ромів м. Кілії та району, Руська національна громада «Русич», національно-культурне об'єднання громадян «Білорусь», Асоціація Ромів м. Татарбунари та Татарбунарського району, відділення Всеукраїнської громадської організації «Руський рух України», обласна організація «Узбецьке земляцтво». У 1999 р. була створена Рада представників національно-культурних товариств Одеської області при управлінні у справах національностей та міграції Одеської облдержадміністрації, до складу якої на той час ввійшла 21 організація. Основною метою Ради була координація спільних дій всіх національно-культурних товариств.[9, с. 98 - 100]

На поч. 2000-х років в Чернівецькій області діяли 22 національно-культурні товариства та об'єднання національних громад. З них румунських 13: Християнсько-демократичний Альянс румунів України (статус – всеукраїнський); Всеукраїнська науково-педагогічна Асоціація «Арон Пумнул» (статус – всеукраїнський); Румунська спільнота України (статус – всеукраїнський); Товариство румунської культури ім. М. Емінеску (статус – обласний); Культурно-спортивний клуб «Драгош-Воде» (статус – обласний); Медичне товариство «Ісідор Бодя» (статус – обласний); Ліга румунської молоді «Жунімя» (статус – обласний); Міжрайонне товариство молдовської культури Буковини (статус – обласний); Чернівецький обласний благодійний фонд культури «Дім румунської мови» (статус – обласний); «Ліга захисту прав людини» (статус – обласний); Міське товариство «Голгофа» румунського населення – жертв сталінських репресій (статус – міський); Об'єднання румунських письменників (статус – міський).

На початку 2000-х років у різних регіонах України діяли 12 об'єднань ромів [3, с.24]. Найстаріша – «Форумо ромен Україна-тар». До речі, саме ця організація стала ініціатором та організатором першого з'їзду громад ромів, який відбувся в Києві 7-8 червня 2000 р. На з'їзді, крім обговорення нагальних правових, культурних проблем сучасного життя ромів, багато уваги приділялося й проблемам освітнім. Саме тому рішенням з'їзду було утворено нову організацію – Всеукраїнський конгрес громад рома. Президентом його обрано П.Григоренка. На цьому зібранні було проведено круглий стіл «Ситуація, проблеми етносу рома в Україні та шляхи їх вирішення», в якому взяли участь представники Міжнародного товариства прав людини, Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, Міністерства освіти і науки, Державного комітету України у справах націо-

нальностей та міграції, Київської міськдержадміністрації. За підсумками його роботи було прийнято пропозиції: розробити комплексну програму «Рома України», створити авторські колективи для написання підручників та навчальних програм для ромських дітей, взяти участь у проведенні дослідження звичаїв, культури, традицій та побуту рома в Україні, надавати практичну та фінансову підтримку їхнім громадам у проведенні з'їздів, конференцій, семінарів, круглих столів, вживати заходів для недопущення фактів дискримінації та порушення конституційних прав громадянами України щодо представників громад рома, сприяти встановленню і підтримці контактів громадських організацій рома з міжнародними неурядовими організаціями, зокрема з Всесвітнім союзом рома та Європарламентом [2].

Освітні програми молодіжного національно-культурного товариства циган «Асоціація молодих Ромів» стосувалися організації роз'яснювальної і агітаційної роботи серед циган. У цьому напрямку Асоціація співпрацювала з Українським центром міжнародної освіти. У 1999 р. в центрі було організовані курси вивчення англійської мови для 20 молодих циган. Асоціація розпочала реалізацію

проекту «Учбовий центр для безробітних ромів» [3, с. 18]. Товариство «Романі Яг» у рамках реалізації програми Міжнародного фонду «Відродження» – «Духовні цінності – дітям» у 1995 р. започаткували роботу з підготовки найбільш здібних дітей до навчання у старших класах загальноосвітніх шкіл. До цього ужгородські школи №13 і 14, де в основному навчалися ромські діти, були восьмирічні (розраховані на восьмирічний цикл навчання).

Отже, протягом досліджуваних років в Україні відбувався процес створення концепції формування та розвитку національних меншин в Україні, шляхом спроб та помилок випрацьовувались форми й методи взаємодії громадських організацій та державних органів виконавчої влади. Складність процесу полягала також у тому, що не був сформований єдиний план розвитку етнонаціональних меншин, права та обов'язки представлених на території нашої держави іноземних як державних, так і громадських організацій. Остаточо так і не вирішеним залишається питання визнання українською стороною дипломів закордонних навчальних закладів здобутих українцями, представниками етнонаціональних меншин, можливість їх подальшого працевлаштування на батьківщині.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк О. Культурно-національні товариства /О. Антонюк //Мала енциклопедія етнодержавознавства; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького; відп. ред. Ю.І.Ритаренко. – К.: Довіра, Генеза, 1996. – С. 527.
2. Багмет М.О., Ляпіна Л.А. Значення всеукраїнських культурно-просвітницьких об'єднань у зміцненні міжетнічної взаємодії // <http://lib.chdu.edu.ua/index.php?m=10&s=7&t=23>
3. Давида С. Молоді роми України /С.Давида //Відродження. – 2000. – №1. – С.24 (С.18-25.)
4. Свтух В.В. Проблеми етнонаціонального розвитку: український і світовий контекст. – К.: Стилос, 2001. – 204 с.
5. Москаль Г. Міжетнічне – значить всеукраїнське /Г.Москаль //Голос України. – 2003. – 17 січня.
6. Міжнаціональні відносини і національні меншини України: стан, перспективи/ Р.Ш. Чілачава, Т.І. Пилипенко (упоряд.); Р.Ш. Чілачава (ред.). – К.: Голов. спец. ред. літер. мовами нац. меншин України, 2004. – 384 с.
7. Міжнаціональні відносини в Україні: стан, тенденції, перспективи/Д.В. Табачник, Г.Г. Москаль, В.М. Воронін та ін, - К.: Етнос, 2004, – 584 с.
8. Многонациональный Одесский край. – М., 1997. – Т.1. – С. 144-159.
9. Національні меншини в Україні (Інформаційно-бібліографічний покажчик). – К., 2003. – С.98-100.
10. Рябошапко Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917 – 2000) / Львівський національний університет імені Івана Франка. Л.: Видавничий центр Л.Н.У. ім. Івана Франка, 2001– 482 с.
11. Типове положення про культурно-освітній Центр національних меншин //<http://lawna.info/уур>
12. Фельдман О.Б. Заради утвердження ідеалів міжнаціональної злагоди у суспільстві: статті, доповіді, інтерв'ю / О.Б. Фельдман. – Х., 2004. – 160 с.
13. Христенко В.В. Національно-культурні товариства Одещини: етапи формування /В.В.Христенко //Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Сучасна наука в мережі Інтернет». – interonf.org.hristenko
14. Шульга М. Національні меншини України під захистом держави /М.Шульга //Україна. Європа. Світ. – 1995. – 26 квітня
15. ЦДАВО. – Ф.5252. – Оп.5. – Спр.10. – Арк.163.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013